

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

Красовська К, ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКАМИ ОСВІТИ	69
Кривоногова О.В., Паніна М.А. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	72
Начинова О.В., Ганган А.С. РАННЯ ДІАГНОСТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КОРЕКЦІЇ РОЗЛАДІВ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	76
Начинова О.В., Георгієва В. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ НА ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	79
Начинова О.В., Поплімах Ю. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ	83
Привалова О.С., Стахова Л.Л. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЕВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	87
Соколова Г.Б., Бойко А. КОРЕКЦІЯ ДИСПРАКСІЇ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	91
Соколова Г. Б., Козій К. О. МОНТЕССОРІ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	96
Соколова Г.Б., Никифорова Ю.С. ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Соколова Г.Б., Пеньковська А.В. ЦИФРОВА СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА В УМОВАХ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	105
Соколова Г.Б., Чередник К.С. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	109
Форостян О.І., Анкудінова В. КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ	112
Форостян О. І., Артишева К. О. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ІЗ АУТИЗМОМ	115
Форостян О.І., Афтанас М.Є. ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	119
Форостян О. І., Варга В.-Д.М. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ	122
Форостян О.І., Гаркава М.М. РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	124
Форостян О.І., Ковалів Р. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕНЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	128
Форостян О.І., Москаль Д. КОРЕКЦІЯ ДІСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	130
Форостян О.І., Стоколос А. КОРЕКЦІЯ ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	133
Форостян О.І., Тарнавська А.Ф. ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	136
Форостян О. І., Фертіченко Н. РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	140

РАННЯ ДІАГНОСТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КОРЕКЦІЇ РОЗЛАДІВ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. В статті розглядається питання значущості ранньої діагностики в корекції та профілактики мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Наголошується, що «розлади мовлення» визначаються як складні багаторівневі порушення, які охоплюють всі сторони мовного розвитку дитини, вони об'єднують різні за своїм походженням і умовами корекції порушення і потребують чіткої диференціації при виборі стратегії логопедичного супроводу дітей. Рання діагностика дозволяє розробити оптимальний маршрут супроводу дитини і запобігти поглибленню порушень.

Ключові слова: розлади мовлення, дошкільники, рання діагностика, логопедична допомога, класифікація мовленнєвих порушень.

Постановка проблеми. Розлади мовлення у дітей дошкільного віку є однією з найпоширеніших і найактуальніших проблем сучасної логопедії. Мовлення виступає провідним засобом комунікації та пізнання світу, а його порушення значно ускладнюють не лише навчання, а й соціальну адаптацію дитини. У дошкільному віці формується основа мовленнєвих, когнітивних та комунікативних навичок, тому своєчасне виявлення і корекція мовленнєвих відхилень має вирішальне значення для загального розвитку дитини. Наукові дослідження доводять, що саме ранній період розвитку є найбільш чутливим для корекційного втручання, оскільки у цей час мовленнєва система дитини найбільш пластична та здатна до відновлення.

Метою роботи є огляд науково-методичної літератури з проблем ранньої діагностики мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку; уточнення сутності поняття «розлади мовлення» та визначення та найпоширеніших видів мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Питання мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку розглядалися у працях М. Шеремет, О. Белякової, Ю.Рібцун, Ю. Бойчука та інших фахівців-логопедів. У дослідженнях наголошується на критичній важливості раннього виявлення порушень мовлення для забезпечення позитивної динаміки мовленнєвого розвитку дітей на всіх вікових етапах. Успішність логопедичної роботи значною мірою залежить від своєчасності корекційного втручання, використання комплексного підходу, а також врахування соціокультурного та емоційного контексту [1, 2, 5]. Але всім цим заходам має передувати своєчасна, всебічна, якісна діагностика як мовленнєвого розвитку дитини, так і чинників що обумовлюють цей розвиток.

У ході теоретичного аналізу науково-методичної літератури було уточнено зміст поняття «розлади мовлення», їх етіологічну багатофакторність та класифікацію. Більшість сучасних науковців-логопедів мовленнєві розлади у дітей дошкільного віку розглядають як складні багаторівневі порушення, які охоплюють фонетико-фонематичну, лексико-граматичну, просодичну та комунікативну складові мовлення. Причини виникнення таких порушень

поділяють на біологічні (неврологічні дисфункції, перинатальні ураження ЦНС, спадкові чинники) та соціальні (дефіцит мовленнєвої стимуляції, педагогічна занедбаність, негативні психоемоційні впливи)[3, с. 182].

До поширених складних форм мовленнєвих порушень належать: ринолалія, дислалія, алалія, дизартрія, афазія, заїкання, брадилалія.

Ринолалія — порушення тембру голосу й артикуляції, зумовлене анатомічними вадами носоглотки або м'якого піднебіння;

Дислалія — неправильна вимова окремих звуків при відсутності органічних уражень мовленнєвого апарату;

Алалія — тяжке порушення мовлення, зумовлене недорозвиненням мовленнєвих центрів головного мозку;

Дизартрія — мовленнєвий розлад, який виникає через ураження ЦНС, що впливає на м'язову координацію органів артикуляції;

Афазія — втрата вже сформованого мовлення в наслідок локального ураження мозку;

Заїкання — порушення плавності мовлення, що проявляється у вигляді судом артикуляційних і дихальних м'язів[5].

Розуміння класифікаційних особливостей кожного з типів розладів є важливим для логопедичної практики, адже дозволяє точно діагностувати порушення та побудувати індивідуалізовану корекційну траєкторію.

Аналіз літератури показав, що розлади мовлення визначаються як стійкі відхилення у формуванні мовленнєвої діяльності, що виявляються у порушенні звуковимови, лексико-граматичного оформлення, темпу, ритму чи голосу. Вони можуть бути спричинені органічними або функціональними ураженнями центральної нервової системи, а також соціально-психологічними чинниками. Такі порушення не лише обмежують мовленнєву активність дитини, а й впливають на її когнітивний, емоційний та соціальний розвиток[3].

Окрема увага в літературі приділяється значенню ранньої діагностики як визначального чинника успішності корекційної роботи. Проблема своєчасного виявлення та виправлення відхилень у мовленнєвому розвитку дітей має особливу значущість для їх подальшого гармонійного становлення та успішного навчання. Повне уявлення про рівень сформованості мовлення як засобу спілкування можна отримати лише в ході комплексного обстеження, яке включає медичні, психологічні, педагогічні дослідження та лінгвістичний аналіз мовленнєвої діяльності дитини. Науковці одностайно наголошують, що формування мовлення в онтогенезі відбувається у тісному взаємозв'язку з фізичним і розумовим розвитком [4]. Період раннього дитинства є найвідповідальнішим етапом у житті дитини, адже саме тоді інтенсивно розвиваються рухові навички, пізнавальна активність, мовлення та відбувається становлення особистості. Завдяки високій пластичності мозку в цьому віці та наявності сенситивних періодів розвитку емоцій, інтелекту, мовлення і особистісних якостей відкриваються широкі можливості для корекційної роботи. Своєчасне й правильно організоване втручання сприяє

більш результативній компенсації психофізичних порушень, зменшенню вторинних ускладнень або навіть попередженню їх виникнення. Дослідження мовленнєвого розвитку дітей раннього віку проводиться індивідуально, з урахуванням психофізичних особливостей кожного вікового етапу. На основі такого обстеження, а також результатів комплексного медико-психолого-педагогічного аналізу визначається актуальний рівень мовленнєвого розвитку дитини та виявляються основні порушення у структурі мовленнєвих відхилень[4].

З огляду на це, ефективна система логопедичної допомоги дошкільникам передбачає не лише комплексне діагностування, але й комплексний педагогічний супровід, що включає індивідуальні, групові, ігрові, психоемоційні та соціально орієнтовані підходи. Такий підхід дозволяє не лише коригувати окремі мовленнєві симптоми, а й сприяє гармонійному розвитку особистості дитини в цілому[2,с. 98].

Огляд літератури виявив широкий спектр мовленнєвих розладів у дітей дошкільного віку, серед них особливе місце займають:

- Фонетико-фонематичні порушення: дислалія (спотворення, заміна чи пропуск звуків), ринолалія (назалізація голосу), дизартрія (порушення вимови через ураження нервової системи).

- Темпо-ритмічні порушення: брадилалія (уповільнене мовлення), тахілалія (надмірно прискорений темп), логоневроз (заїкання).

- Системні розлади: алалія (відсутність або недорозвинення мовлення через органічні ураження мозку), афазія (повна чи часткова втрата мовлення після локальних уражень головного мозку).

Кожна з форм має свої особливості прояву, ступені тяжкості та різні шляхи корекції. Важливим є також поділ заїкання на неврозоподібне та невротичне, що визначає стратегію логопедичної корекції. Аналогічно, при ринолалії слід враховувати органічні чи функціональні причини, що в подальшому зумовлюють вибір методів роботи [4].

Таким чином, своєчасна комплексна діагностика, правильна класифікація порушень та розуміння механізмів виникнення мовленнєвих розладів є вихідним аспектом забезпечення ефективності корекційно-логопедичного втручання.

Висновки. Розлади мовлення у дітей дошкільного віку є багатофакторним явищем, що має різні форми прояву та потребує комплексного підходу в діагностиці. Встановлено, що найбільш поширеними є дислалія, заїкання, дизартрія, ринолалія, алалія та афазія. Кожен із цих розладів має власну етіологію, симптоматику та ступінь впливу на розвиток дитини.

Рання діагностика дозволяє своєчасно виявити мовленнєві відхилення та запобігти ускладненням, пов'язаним із затримкою психічного й соціального розвитку.

Подальші дослідження передбачають розробку уніфікованих діагностичних інструментів які враховуватимуть індивідуальні особливості кожної дитини та апробація їх в логопедичній практиці.

Список використаних джерел:

- 1.Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За заг. ред. Бойчука Ю. Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.
- 2.Белякова О. І. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. – Харків : Основа, 2019. – 144 с.
- 3.Гаврилова Н.С. Методика корекції порушень артикуляційної моторики кінестетичного типу // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) збірник наукових праць: Вип. 10. / за ред. В.М. Синьова, О.В.Гаврилова. Кам'янець-Подільський, 2017. С. 43-55.
- 4.Линдіна Є. Ю., Ревуцька О. В. Технології логопедичного обстеження. Бердянськ: БДПУ, 2018. 238 с.
5. Логопедія :підручник / за ред. М. К. Шеремет. – 4-е вид., перероб. і допов. – К. : Слово, 2017. – 856 с.

Начинова О.В., Георгієва В.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ НА ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Численні дослідження науковців, дані практиків свідчать, що кількість дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) має тенденцію до зростання. Суспільна тривожність, воєнне положення, необхідність перебування в бомбосховище, обмеженість спілкування в наслідку карантинів та дистанційної освіти негативно впливають на всі сторони мовленнєвого розвитку дитини. Відхилення чи порушення в мовленнєвому розвитку дошкільника створюють передумову шкільної неготовності, є підґрунтям академічної неуспішності майбутнього школяра.

На думку Н.Чередниченко, «Проблема навчання та виховання дітей із мовленнєвими вадами є досить складною загально педагогічною, психологічною та логопедичною. Її актуальність визначається тим фактором, що кількість школярів, які мають труднощі в опануванні шкільними знаннями, уміннями та навичками у зв'язку з системними порушеннями мовлення, збільшується з кожним роком, про що свідчать численні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених» [4, с. 9].

Мовлення є одним із найбільш потужних факторів і стимулів розвитку особистості дитини, оскільки служить для неї засобом пізнання навколишнього світу. Оволодіння освітніми стандартами молодшими школярами із недорозвитком мовлення – головна умова і засіб їхнього мовленнєвого розвитку та інтелектуального зростання. Провідними

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт